

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΑΙ ΓΝΩΣΤΙΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΙ

ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΝ ΓΝΩΣΙΣ

Αἱ ἔμφυτοι τάσεις τοῦ ἀνθρώπου φωτίζονται ἀπὸ τὰς ἴδιαζούσας εἰς αὐτὸν γνωστικὰς λειτουργίας. Πᾶν δὲ τι βιούμεν, φωτίζεται ἀπὸ τὴν γνῶσιν. Γνωρίζομεν δὲ τι ἐκάστοτε ἐπιζητοῦμεν. Γνωρίζομεν τὰ πράγματα, τὰ πρόσωπα καὶ τὰ συμβάντα ἅτινα ἔζήσαμεν, τὰ διατηροῦμεν διὰ τῆς μνήμης, τὰ ἐπεξεργαζόμεθα διὰ τῆς νοήσεως καὶ φαντασίας, τὰ ἐκφράζομεν διὰ τῆς γλώσσης καὶ τὰ συνυφαίνομεν εἰς τὴν συνείδησιν περὶ ζωῆς καὶ ύπαρξεως. "Ητοι ψυχικαὶ λειτουργίαι διεξάγουσαι τὸ πολλαπλοῦν ἔργον τῆς γνώσεως εἶναι ἡ ἀντίληψις, ἡ μνήμη, ἡ νόησις, ἡ γλώσσα, ἡ φαντασία, ἡ συνείδησις.

Ἀντικείμενον γνώσεως εἶναι πρόσωπα, πράξεις, πράγματα, ίδειαι, ἀξίαι. Γενικῶς ἡ γνῶσις τῶν προσώπων ἔχει ἐν προβάδισμα. Νήπια 25 μόνον ἡμερῶν δεικνύουσιν ἐνδιαφέρον δι' ἀνθρώπινα πρόσωπα καὶ ἀντιδροῦν εἰς τὰς πρὸς αὐτὰ ἐκφραστικὰς ἐκδηλώσεις των, ἐνῷ ἀνδιαφοροῦν ἐναντὶ πραγμάτων. Μία ἄμεσος κατανόησις, ἐν εἴδος γνώσεως μὲ προφανῆ βεβαιότητα, μᾶς πληροφορεῖ περὶ τῶν προσώπων, περὶ τῶν προθέσεών των, περὶ τοῦ χαρακτῆρος των, περὶ τῆς δλης ζωῆς των.

Ἡ γνῶσις τῶν πράξεων εἶναι ἐπίσης ἄμεσος, συμβαίνουσα χωρὶς ἀνάλυσιν καὶ συλλογισμούς. Αὕτη μόνον δευτερογενῶς βιηθεῖται ἀπὸ τὴν καθαρὰν λογικήν. Ὁ δικαστὴς παρὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀντικρουομένων μαρτυριῶν, αἱ δποῖαι δλαι συχνὰ εἶναι παρεσκευασμέναι μὲ τυπικὴν ἀρτιότητα καὶ ἔχουν σκοπὸν νὰ παραμορφώσουν συχνὰ τὴν ἀλήθειαν, εἴτε ὑπὲρ τοῦ ἐνδές εἴτε ὑπὲρ τοῦ ἀλλού μέρους, ἐκδίδει πολλάκις μίαν ἀπόφασιν, ἥτις οὕτε δὲ μέσος δρος τῶν Ισχυρισμῶν των εἶναι, οὕτε τὸ ἐπιφανειακὸν συμπέρασμα τῶν διαμειφέντων, ἀλλ' ἄμεσός τις ἀντίληψις τοῦ δικαίου. Ὁ ἀξιος διευθυντῆς μιᾶς μεγάλης ἐπιχειρήσεως καὶ δὲ ικανὸς πολιτικὸς δὲν ἔχουν ἀνάγκην ἀπὸ tests, ἢ ἀπὸ ψυχογραφήματα, ἢ ἀπὸ δελτία πληροφοριῶν, διὰ ἃνδεκλέξουν τοὺς συνεργάτας των, ἀλλὰ τὸ πράττουν δυνάμει τῆς ἐμφύτου ικανότητός των πρὸς ἄμεσον ἀνθρωπογνωσίαν.

'Η διερεύνησις δυμως τοθ φαινομένου γνώσις ήρξατο μὲ τὴν μελέτην τῆς γνώσεως τῶν πραγμάτων. Ἐκεῖθεν ἀρχίζει ἡ ψυχολογική θεωρία. Καὶ ταῦτα ως καὶ τὰ πρόσωπα καὶ γεγονότα γνωρίζονται τόσον ἐξ ἐπόψεως δοντολογικῆς, δσον καὶ δξιολογικῆς. Ἡ μέχρι τούτου ἔρευνα διεφώτισε περισσότερον τὴν δοντολογικὴν πλευράν. Ἐγένοντο λεπταλόγιοι ἀναλύσεις τῆς ἀντιλήψεως, μνήμης, νοήσεως, γλώσσης, φαντασίας, μεμονωμένως νοούμενων. Ἡ θεώρησίς των ἐν τῇ ψυχικῇ δλότητι μόλις τελευταίως ἤρχισε. Παρόρμησιν εἰς τούτο παρέσχοντο φιλοσοφικοί κλάδοι τῆς Γνωσιολογίας¹ καὶ τῆς Ἡθικῆς, συντελέσαντες καὶ αὐτοί, δισταντικαστήσῃ τὴν κατατέμνουσαν ἀναλυτικὴν Ψυχολογίαν μία Φιλοσοφία τοθ προσώπου ἡ Φιλοσοφικὴ Ἀγθρωπολογία. Ὅπο τὸ νέον τούτο πρᾶσμα καταφαίνεται σαφέστερον ἡ διάρθρωσις καὶ σύναψις τῶν ἐπὶ μέρους λειτουργιῶν ἐν τῇ ἀλληλοεισδύσει τῶν ψυχικῶν μας παραγόντων. Τούτο θὰ δεῖξῃ ἡ καθ' ἔκαστον ἔξετασίς του.

I. Η ΑΝΤΙΛΗΨΙΣ

A'. ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΜΟΡΦΑΙ ΤΗΣ ΑΝΤΙΛΗΨΕΩΣ

'Η λειτουργία δι' ἣς πληροφορούματι περὶ πραγμάτων καὶ γεγονότων, διτι ὑπάρχουν ἡ συμβαίνουν, εἴτε ἐκτὸς ἡμῶν εἴτε ἐν ἡμῖν, ως καὶ περὶ τῆς παιότητός των εἶναι ἡ ἀντιληψία. Αὕτη κατὰ τὴν διεξαγωγήν της περιλαμβάνει τὰ ἔξης στοιχεῖα:

1ον. "Ἐν ἐρέθισμα προερχόμενον ἔσωθεν ἡ ἔξωθεν.

2ον. Μεταβίβασιν τούτου ἐκ τοθ αἰσθητηρίου δργάνου διὰ τῶν σχετικῶν νεύρων εἰς ἐν κέντρον, τὸν ἐγκέφαλον.

3ον. Κατάληψιν τοθ ἐρεθίσματος καὶ διαμόρφωσίν του δι' δλων τῶν στοιχείων τὰ δποῖα ἔχομεν ἐν τῇ ψυχῇ, τόσον ἐξ ἐμφύτου δργανώσεως, δσον καὶ ἐκ προηγηθείσης ἐμπειρίας.

4ον. Προβολὴν τῆς σχηματισθείσης ἀντιλήψεως ἔξω, εἰς τὴν πηγὴν τοθ ἐρεθίσματος, ἀνευ συνειδήσεως τῆς μεσολαβήσεως τοθ Ἔγω.

"Οταν π.χ. ἀντιλαμβάνωμαι τὰς φωνὰς δμάδος παιδιῶν, ἔχω παλμικὰς κινήσεις δρώσας ως ἐρέθισμα, μεταβίβασιν τῶν ἐκ τοθ διτὸς εἰς τὴν κροταφικὴν χώραν, δπου τὸ κέντρον τῆς ἀκοῆς, κατάληψιν καὶ καθορισμὸν τοθ ἐρεθίσματος ως παιδικὰς φωνάς, προβολὴν τῆς ἀντιλήψεως ἔξω, εἰς τὸν τόπον δθεν προέρχονται αἱ παιδικαὶ φωναί.

1. Παράβ. Σπετσιέρη Ζ., Τὰ Ειδη τῆς γνώσεως, Θεσσαλονίκη 1949.

Ἄπὸ τὰ ὡς ἄνω στοιχεῖα τυγχάνουν συνήθως προσοχῆς μόνον τὸ φυσικὸν ἔρεθισμα καὶ τὸ ψυχικὸν του ἀποτέλεσμα, ὁ ἥχος. Τοῦτο συμβαίνει, διότι ἐδιδάχθη, δτι τὸ ἀπλούστερον ψυχικὸν στοιχεῖον εἶναι τὰ ἐν τῇ ψυχῇ κατάλοιπα τῶν ἔρεθισμάτων, ἢτοι τὰ χρώματα, οἱ ἥχοι, αἱ γεύσεις, αἱ δομαὶ, αἱ θέσεις, αἱ κινήσεις, ἅτινα ἐνούμενα παράγουν τὰς ἀντιλήψεις. Αἰσθῆματα δμως ὡς αὐτόνομα στοιχεῖα, ἅτινα συνδεδμενα ἀπαρτίζουν ἀντιλήψεις, δὲν διάρχουν, ἀλλὰ γινώσκονται μόνον δι' ἀφαιρετικῆς ἐργασίας ὡς συστατικά τῶν ἀντιλήψεων.

Ἄμεσως ἔχουμεν πλήρεις ἀντιλήψεις. Τούτων ἡ πηγὴ δὲν εἶναι μόνον ἔξω εἰς τὰ ἔρεθισματα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐνδογενῆ δργάνωσίν μας, ἡτις γεννᾷ ἐνδιαφέρον, παρδρμησιν καὶ πόθον ἀντιλήψεως. Ἐκείθεν καθίσταται δυνατὴ ἡ εἰσδοχὴ καὶ ἀποτύπωσις ἔρεθισμάτων. Τὰ δεδομένα τῶν ἀλλωστε τὰ συμπληροθμεν, τὰ διαμορφοθμεν, τοὺς διδομενάνημα προσθέτοντες ἔσωθεν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχῶν διακρίσεως, διοιδητος, διαφορᾶς, θέσεως, διαδοχῆς, συναρτήσεως. Λαμβάνουν χώραν κατηγορικαὶ προσθῆκαι. "Ἐπειτα δι' ὅσα ἀντιλαμβανόμεθα προσθέτομεν προτιμήσεις ἢ ἀποστροφάς. Εἶναι αἱ συναισθηματικαὶ προσθῆκαι. Διὰ πρόσωπα καὶ πράξεις ποὺ ἀντιλαμβανόμεθα, προσθέτομεν διαθέσεις φιλίας, δργῆς, ἔχθρότητος, ἐρασμιότητος, θηλυκότητος, ἀρενωπότητος, σεμνότητος, ιταμότητος. Εἶναι αἱ ἀξιολογικαὶ προσθῆκαι. Τουτέστιν ἀντιλαμβανόμεθα «σὺν δλῃ τῇ ψυχῇ», κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Πλάτωνος.

Χαρακτηριστικὸν τῆς δργανώσεως μας πρωταρχικὸν εἶναι νὰ ἀντιλαμβανόμεθα εἰκόνας. Ο παῖς ἀντιλαμβάνεται καὶ ἐκφράζει σύνολα φαινομένων. (Παράβ. εἰκ. 1 - 2). Βραδύτερον μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀφαιρετικῆς δυνάμεως κατὰ τὴν ἡβῆν γίνεται νοητικὸς διαχωρισμὸς στοιχείων ἀντιλήψεως.

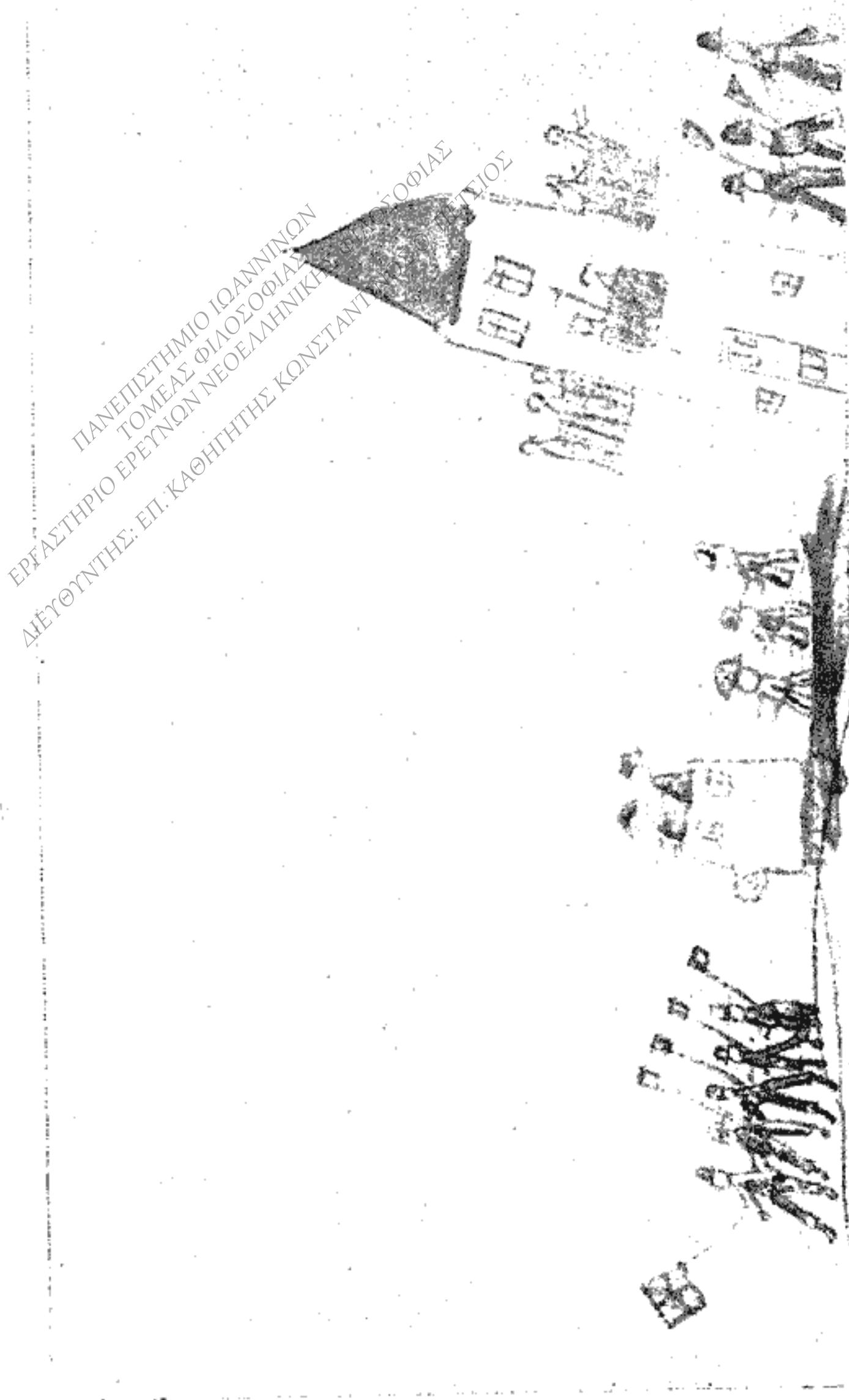
Ο χωρισμὸς ἔρεθισμάτων, αἱσθημάτων καὶ αἱσθητηρίων δὲν εἶναι πλέον Ψυχολογία, ἀλλὰ Φυσιολογία, δυνάμενος νὰ ἔχῃ ἐφαρμογάς δχι μόνον εἰς τὸν ἀνθρωπὸν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ζῷα.

Τὰ ἥδη τῶν ἀντιλήψεων, τὰς δποίας σχηματίζομεν, εἶναι πλείονα.

- I) Πρῶται εἶναι αἱ βιολογικαὶ ἀντιλήψεις, αἱ προερχόμεναι ἐκ τοῦ δργανίσμοῦ καὶ τῶν ὄλικῶν στοιχείων, ἅτινα οὗτος χρησιμοποιεῖ πρὸς συντήρησίν του⁹). Δεύτεραι αἱ ἀντιλήψεις αἱ προερχόμεναι ἐκ τῶν πραγμάτων καὶ φαινομένων τοῦ χώρου, ἐν τῷ δποίᾳ ζῶμεν. Αἱ πρῶται σημητεύουνται διὰ τῶν δργανικῶν λεγομένων αἱσθήσεων, ἢτοι γεύσεως, δσφρήσεως, ἀφῆς, αἱ δὲ δεύτεραι διὰ τῶν κυρίως γνωστικῶν αἱσθήσεων, τῆς δράσεως καὶ ἀκοῆς.

Θὰ ἔξετάσωμεν ἔκαστον εἶδος.

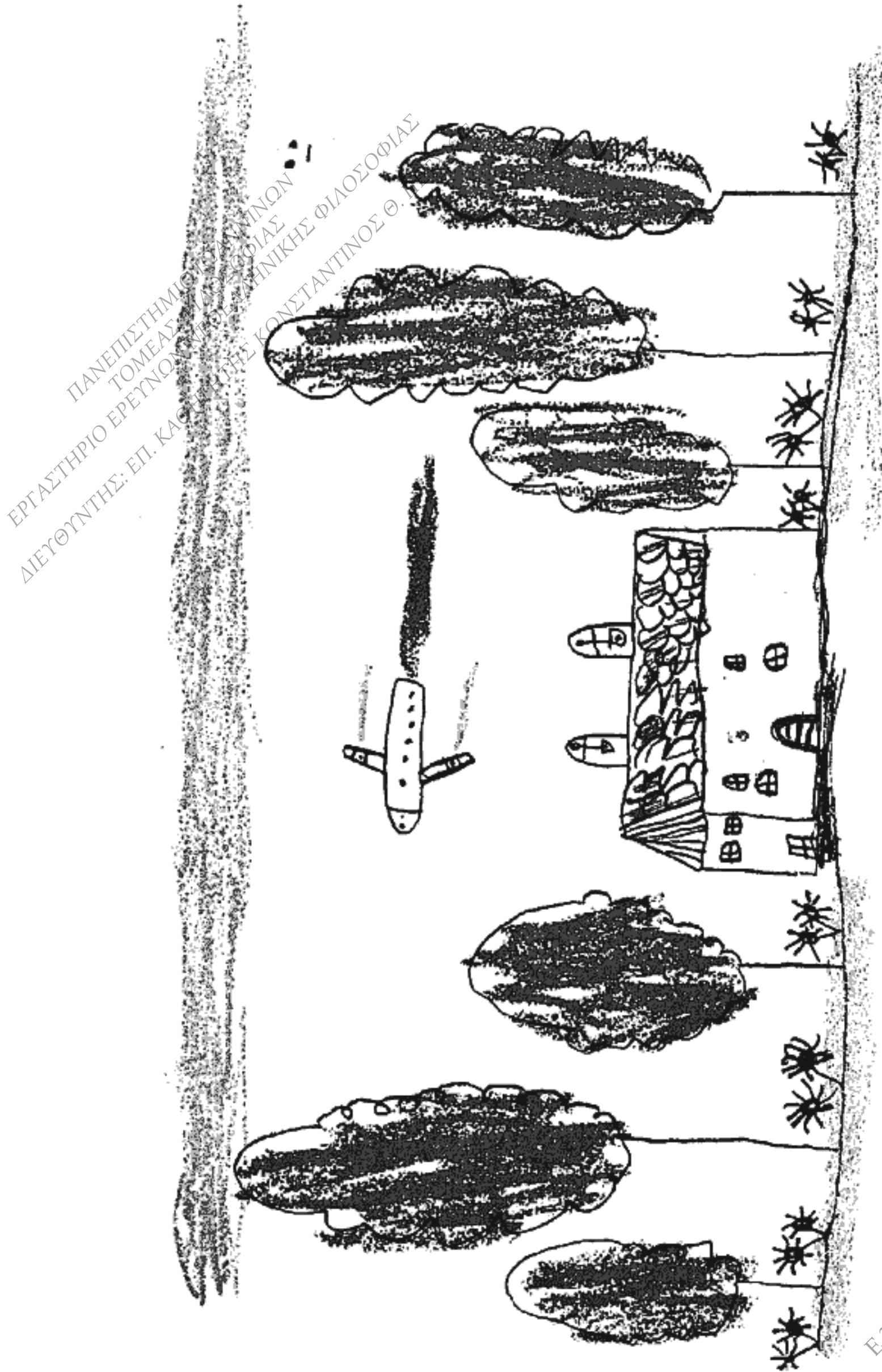
Πίναξ Ι. Συνολική άντιληψις

Εἰκ. 1. — Η παρέλασις
/ Στάδιον ελληνίδος μαθητριας Α' τάξεως Δημοτ. σχολείου /

E.Y.D της K.t.II
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Πίναξ ΙΙ. Συνολική αντίληψις

Εἰκ. 2. — 'Η ἔξοχή¹
(Σχέδιον ελληνος μαθητοῦ Α' τάξεως Δημοτ. σχολίου)

α'. Αἱ ἀντιλήψεις τῶν ἐκ τοῦ δργανισμοῦ αἰσθημάτων.

1. Ἡ ἀντιλήψις περὶ ζωῆκῶν καταστάσεων καὶ λειπούργων γεννᾶται ἐξ αἰσθημάτων πληροφορούντων περὶ τοῦ δργανισμοῦ, διποὺς ἢ πεῖνα, ἢ δίψα, δὲ κόρος, ἢ δύσπνοια, δὲ κάμπτος, ἢ σκοτοδίνη, ἢ ἐξάντλησις, δὲ νυσταγμός, ἢ ἀνέωσις μεθ' ὕπνου. Αἰτίαι προκαλούσσαι ταῦτα εἰναι ἀλλοίωσις τοῦ δργανισμοῦ καὶ ἔλλειψις ψρισμένων συστατικῶν εἰς τὸ αἷμα καὶ τοὺς ιστούς. Διὸ μετ' ἔνεσιν ὕδατος ἢ θρεπτικῶν δρῶν παύει ἡ δίψα καὶ ἡ πεῖνα. Ὁ κάμπτος γεννᾶται ἀπὸ ἐμφάνισιν ψρισμένων δηλητηρίων, ως γαλακτικοῦ δξέος, διφού ἔνεσις ἐξ αὐτοῦ προκαλεῖ κάμπτον εἰς ἐν ἀναπάύσει διατελούντα ζῶα.

Ἀμέσως μετὰ τὰς δργανικὰς ἀντιλήψεις ἀκολουθοῦν αἱ γεννῶμεναι ἐξ ἀφῆς ἢ πιέσεως. Ὅταν ἐν ἀντικείμενον μᾶς ἐγγίζῃ εἰς οἰονδήποτε μέρος τοῦ σώματος, τότε ἔχομεν αἴσθησιν ἀφῆς μέν, ἐὰν ἡ ψαθίσις εἰναι ἐλαφρά, πιέσεως δὲ καὶ βάρους, ἐὰν εἰναι ισχυρότερα. Ἐπειδὴ τὸ αἰσθητήριον εἰναι ἡπλωμένον εἰς δλόκληρον τὸ σῶμα, ἡ ἀφὴ ἀπεκλήθη καὶ καινὴ αἰσθησις. Δι' αὐτῆς ἔχομεν εἰδικώτερον ἀντίληψιν περὶ τοῦ λείου, τοῦ τραχέος, τοῦ μαλακοῦ, τοῦ σκληροῦ, τοῦ υγροῦ, τοῦ ξηροῦ, τοῦ δξέος. Μεγίστη εἰναι ἡ αἰσθητικότης εἰς τὰ ἄκρα τῶν δακτύλων, τὰ χειλη, τὰς παρειάς, τὸ μέτωπον, τοὺς κροτάφους, ἐλαχίστη δὲ εἰς τὰ νῶτα, διὸ καὶ τὰ βάρη εἰναι δλιγώτερον αἰσθητὰ ἔκει.

Ἴδιαζοντα εἰναι τὰ αἰσθήματα θερμότητος καὶ ψύχους μὲ τὰς διαβαθμίσεις των τοῦ χλιαροῦ, ζέοντος, δροσεροῦ, παγεροῦ. Αἰσθητήριδν τῶν εἰναι αἱ ἀπολήξεις τοῦ αἰσθητικοῦ νεύρου τῆς θερμότητος, τῶν δποίων τὰ σημεῖα εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ δέρματος υπελογίσθησαν εἰς 500.000 διὰ τὸ ψύχος καὶ 30.000 διὰ τὴν θερμότητα.

Διαφόρου ποιότητος εἰναι τὰ αἰσθήματα τοῦ πόνου. Αἰσθητήριδν τῶν εἰναι εἰδικὰ σημεῖα εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ δέρματος, ἀλλὰ καὶ ἐντὸς τῶν μυῶν καὶ δργάνων, υπολογισθέντα εἰς 2-4 ἑκατομμύρια, εἰς δὲ ἀπολήγουν νευρικαὶ ἔνεις. Ταῦτα ἀποτελοῦν τὸν φύλακα τῆς σωματικῆς μας ἀκεραιότητος κηρύττοντα συναγερμὸν κατὰ τὰς βλάβας. "Ἄτομα, ἀτινα εἰς παθολογικὰς περιπτώσεις δὲν αἰσθάνονται τὸν πόνον, ἀπειλούνται εἰς τὴν υπόστασίν των.

Ἡ κάμψις καὶ τάσις τῶν μυῶν, τῶν τενόντων καὶ τῶν ἀρθρώσεων γεννᾶται τὰ αἰσθήματα θέσεως, κινήσεως, ἀντιστάσεως, προσπαθειας. Γνῶσιν περὶ αὐτῶν λαμβάνομεν ἀμέσως, χωρὶς νὰ βλέπωμεν, δι' ἴδιαιτέρων νεύρων ἐξαπλουμένων εἰς τὰ μέρη τοῦ σώματος. Διαταραχή τῶν γεννᾶται τὴν ἀταξίαν, καθ' ἥν δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπιτελοῦ-

μεν κινήσεις, τάς δποίας θέλομεν, καὶ δὲν ἀντιλαμβανόμεθα τὸ εἶδος τῶν ἔκτελουμένων. "Εχομεν μίαν ίδιαιτέραν ἀντίληψιν περὶ τῆς θέσεως καὶ στάσεως τοῦ δλου σώματος, τῆς Ισορροπίας ἢ μή, τῆς περιθυρίσεως, τοῦ Ιλιγγού. Εἰναι τὰ καλούμενα στατικὰ αἰσθήματα, ἢ Ισορροπίας, ἔχοντα δργανον τοὺς ήμικυκλίους σωλήνας τοῦ ώτός, τὰ λιθοφόρα κυστίδια καὶ τὰ τριχίδια τὰ ἀντιστοίχως πρὸς αὐτὰ διατεταγμένα εἰς τὸ ἔσω οὖς.

Αἰσθήματα γεύσεως εἰναι τὰ προκαλούμενα ἀπὸ χημικάς ούσιας, διαλυομένας εἰς τὸ στόμα. Βασικὰ τοιαῦτα εἰναι τὸ γλυκύ καὶ τὸ πικρόν, τὸ ἀλμυρόν καὶ τὸ δξυνον. Αἱ μίξεις των εἰναι πολλαῖ. "Εντόνα εἰναι εἰς τοὺς παῖδας μέχρι τοῦ 12ου ἔτους, ἐξ οὗ καὶ ἡ λαμαργύλα των. Εἰς τὰ ζῶα εἰναι περισσότερον ἀνεπτυγμένα ὡς πρὸς τὴν πληροφορίαν περὶ ώφελίμου ἢ βλαβερού, παρὰ εἰς τὸν ἀνθρωπον. Δι' ὃ καὶ δὲν ἔχομεν οὕτε μέθην, οὕτε δηλητηριάσεις, οὕτε στομαχικὸν φόρτον εἰς αὐτά. 'Η Γαστρονομία δὲν εἰναι ἐπέκτασις τῆς φύσεως.

Αἰσθήματα δσφρήσεως εἰναι τὰ προκαλούμενα ἀπὸ χημικάς ούσιας ἐν ἀερώδει καταστάσει εἰσερχομένας εἰς τὸν βλενογόνον τῆς ρινδος. Λίαν ἀνεπτυγμένη εἰναι ἡ αἴσθησις εἰς τοὺς τυφλούς καὶ κωφούς, ὡς καὶ εἰς τοὺς πρωτογόνους. Εἰς τὰ ζῶα ἡ αἴσθησις αὕτη εἰναι τελειοτέρα ἢ εἰς τὸν ἀνθρωπον.

β'. Αἱ ἀντιλήψεις ἐκ τοῦ περιβάλλοντος χώρου.

1. 'Η ἀντίληψις ἥχων γεννᾶται διὰ τῶν τόνων καὶ τῶν θορύβων. **Τόνοι** εἰναι αἰσθήματα παραγόμενα ἐκ κανονικῶν παλμικῶν κινήσεων, δρωσῶν ἐπὶ τι διάστημα, οἷαι εἰναι αἱ τῆς μουσικῆς. **Θόρυβοι** εἰναι αἰσθήματα παραγόμενα ἐξ ἀκανονίστων παλμικῶν κινήσεων, ἢ τοιούτων δρωσῶν ἐπ' ἐλάχιστον χρονικὸν δριον. Παράδειγμα δ κρότος ἀμάξης, δ συριγμὸς σφαιρας, δ τρυγμός, δ κρωγμός, δ πάταγος, δ κροταλισμός.

Οἱ φθόγγοι τῆς ἀνθρωπίνης φωνῆς γεννοῦν ίδιαιτέραν ἀντίληψιν. Ίδιαιτέρως ἐξητάσθησαν τὰ φωνήεντα α, ε, ι, ο, ου, ἅτινα ἐθεωρήθησαν, δτι ἔχουν ἕκαστον ίδιαιτέραν χροιάν λόγῳ μίξεως πλειόνων τόνων. 'Ο Helmholtz κατεσκεύασεν ἀντιχητῆρας, δηλαδὴ σφαιρικὰ κοῖλα σώματα φέροντα δύο δπάς, ἐξ ὧν ἡ μὲν τίθεται εἰς τὸ οὖς, ἡ δὲ δέχεται τοὺς προσπίπτοντας ἥχους. "Ἐκαστος τούτων ἀναλόγως τοῦ σχήματος ἀποδίδει ἔνα μόνον φωνηεντικὸν φθόγγον. Φαίνεται, δτι τὸν ρόλον ἀκριβῶς ἀντιχητῆρος παίζει ἡ κοιλότης τοῦ στόματος. 'Η Ψυχολογικὴ διάταξις τῶν φωνηέντων εἰναι οὐχὶ ἡ ἐν τῷ ἀλφα-

βῆτω, ἀλλ' ἡ ἀναλόγως τοῦ ὄψους τόνου των κατὰ τὴν ἔξης σειράν: οὐ, ο, α, ε, ι. Ἐὰν ἐκκινήσωμεν δηλαδὴ ἀπὸ ἐνα βαθὺν τόνον, δστις ἥχετ σπῶς τὸ οὐ καὶ προχωρήσωμεν βαθυτέρον πρὸς τόνον ψηλότερον, τότε φθάνομεν εἰς ἐν σημεῖον, δπου ἀντὶ τοῦ οὐ ἀκούομεν πλέον ο. Προχωροῦντες ἀκόμη ψηλότερον φθάνομεν εἰς τοὺς τόνους α, ε, ι. Ἡ ἀριθμητικὴ ἀλλαγὴ παλμῶν δηλαδὴ εἰς ἐν σημεῖον γίνεται ψυχολογική.

Ο ἀριθμὸς τῶν παλμῶν κατὰ φωνῆν ὑπελογίσθη ὡς ἀκολούθως:

250 παλμοὶ παράγουν τὸ οὐ				
500	»	»	»	ο
1000	»	»	»	α
2000	»	»	»	ε
4000	»	»	»	ι

Βαθύτερον τοῦ οὐ ὑπάρχει ὁ φθόγγος μ, ψηλότερον δὲ τοῦ ε ὁ φθόγγος σ.

Ἡ ἀντίληψις τῶν ἥχων παρέχει προσανατολισμὸν εἰς τὸν χώρον. Πληρόφορεὶ περὶ ἀποστάσεως, περὶ διευθύνσεως, περὶ κινήσεως, περὶ πραγμάτων, περὶ συμβάντων. Αὕτη καθιστᾷ δυνατὴν τὴν συνεννόησιν μεταξὺ προσώπων καὶ τὴν ἔκφρασιν διὰ τῆς γλώσσης, δι' ἣς ἔξελισσονται πνευματικῶς. Ἐντεθεν ἡ ἀκοή εἶναι πνευματικὴ αἴσθησις.

Ἐξετάζεται σήμερον μήπως ἡ ἀκουστικὴ μας ὑπέστη μίαν ἅμβλυσιν λόγῳ τῆς πολυθορύβου ζωῆς τῶν πόλεων. Ἡ ἐπίδρασις ἐκ τῆς τελευταίας εἶναι προφανής δχι μόνον εἰς τὴν ψυχοσύνθεσιν μας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν σωματικήν μας ὑπόστασιν. Ἰδρύματα εἰδικὰ μελετοῦν τὸ πρόβλημα τοῦτο τοῦ θορόβου, τὸ δπαῖον κατέστη ἀπειλητικὸν διὰ τὴν νευρικὴν ὑγείαν τῶν ἀτόμων.

2. Ἡ αντίληψις φωτὸς καὶ χρώματος. Τὸ μεγαλύτερον πλῆθος ἀντίληψεων γεννᾶται διὰ τῆς αἰσθήσεως τῆς δράσεως. Ἐπὶ μέρους ἔχομεν δι' αὐτῆς αἰσθήματα φωτός, σκιᾶς, σκότους, αἰσθήματα χρώματος, αἰσθήματα σημείων διακεκριμένων, αἰσθήματα ἐπαφανείας καὶ δγκων, αἰσθήματα βάθους, θέσεως, ἀποστάσεως, κινήσεως, μορφῆς.

Τὰ αἰσθήματα τοῦ φωτὸς δύνανται νὰ νοηθῶσιν ὡς διατασσόμενα ἐπὶ ἕξινος μὲ τὴν σειρὰν λευκόν, φαιδν μέλαν.

Τὰ αἰσθήματα χρώματος ἐμφανίζουν μίαν φυσικὴν καὶ μίαν ψυχολογικὴν διάταξιν. Ἡ φυσικὴ διάταξις τὰ τάσσει εἰς κλίμακα μὲ σειρὰν τὸ ἐρυθρόν, χρυσοειδές, κίτρινον, πράσινον, κυανούν ἢ λινδικόν, λιῶδες. Τὰ παράγει ἐκ τῆς διαφορᾶς τοῦ ἀριθμοῦ κυμάνσεων κατὰ 1" (ἐρυθρόν 400 τρισεκατομμύρια κυμάνσεις, λιῶδες 800 τρισεκατομμύρια), ὡς καὶ τοῦ μήκους τοῦ κύματος (ἐρυθρόν, μήκος 760 milli-

mikron¹—Ιῶδες 400 millimikron). Ἡ ψυχολογικὴ διάταξις στηρίζεται εἰς τὸ γεγονός, δτι ἀντιλαμβανόμεθα μίαν σχέσιν μεταβάσεως ἀπὸ τοῦ ἐνὸς χρώματος εἰς τὸ ἄλλο, ἀπαρτίζουσαν κύκλον μὲ ἐπάνοδον εἰς τὴν ἀφετηρίαν.

Οὐτολογικῶς πρωταρχικὰ χρώματα φαίνεται γὰρ εἶναι τὰ κυανοῦν, τὸ κίτρινον, καὶ τὸ ἔρυθρον. Τὸ πράσινον εἶναι συνδυασμὸς κιτρίνου καὶ κυανοῦ, τὸ Ιῶδες ἔρυθροῦ καὶ κυανοῦ, τὸ χρυσοειδὲς ἔρυθροῦ καὶ κιτρίνου. Ἡ μῆις τῶν χρωμάτων, τὰ συμπληρωματικὰ χρώματα, ἡ ἀντίθεστις τῶν χρωμάτων, τὸ μετείκασμα καὶ αἱ ὄλλαι χρωματικαὶ σχέσεις, τὰς ὅποιας καθώρισεν ἡ ὁπτική, βοηθοῦν εἰς τὴν κατανόησιν τῆς ἐπιδράσεως τῶν χρωμάτων ἐπὶ τὴν ψυχικὴν διάθεσιν. Εἴς νέος κλάδος, ἡ χρωματολογία, ἔρευνα τὸ θέμα ἀπὸ διπλῆς ἐπόψεως, φυσικῆς καὶ ψυχολογικῆς, ίδιως λόγῳ τῶν πρακτικῶν ἐφαρμογῶν τῶν διαπιστώσεων.

Τὸ κυανοῦν γεννᾷ, ὄλλα καὶ ἐκφράζει ψυχικὴν διάθεσιν τῆς ἐμβαθύνσεως, τῆς ὑπερβάσεως καὶ τοῦ ἀπείρου, τῆς γαλήνης καὶ τῆς ἡρεμίας, τῆς ἡσύχου ζωῆς. Τὸ κίτρινον ἐκφράζει τὴν θερμότητα, τὴν σύναψιν μὲ τὸ περιβάλλον, τὴν φωτεινότητα, τὴν χαρὰν τῆς ζωῆς. Τὸ ἔρυθρον ἐκφράζει ἔντονον διέγερσιν, δυναμικότητα, ἐνεργητικότητα, ἀγωνιστικὴν διάθεσιν, κυριαρχίαν. Διὸ καὶ τὸ πορφυροῦν ἀνέκαθεν ἥτο τὸ χρώμα τῶν βασιλέων. Τὸ πράσινον ἐκφράζει τὴν ἡρέμησιν, τὴν κατάπαυσιν τῆς διεγέρσεως, τὴν ἀκινησίαν. Τὸ Ιῶδες τὴν μεγάλην σοβαρότητα τὴν ἐγγίζουσαν τὴν μελαγχολίαν, διὸ καὶ ἀποτελεῖ σύμβολον τοῦ ἐπισῆμου καὶ συγκρατημένου πένθους.

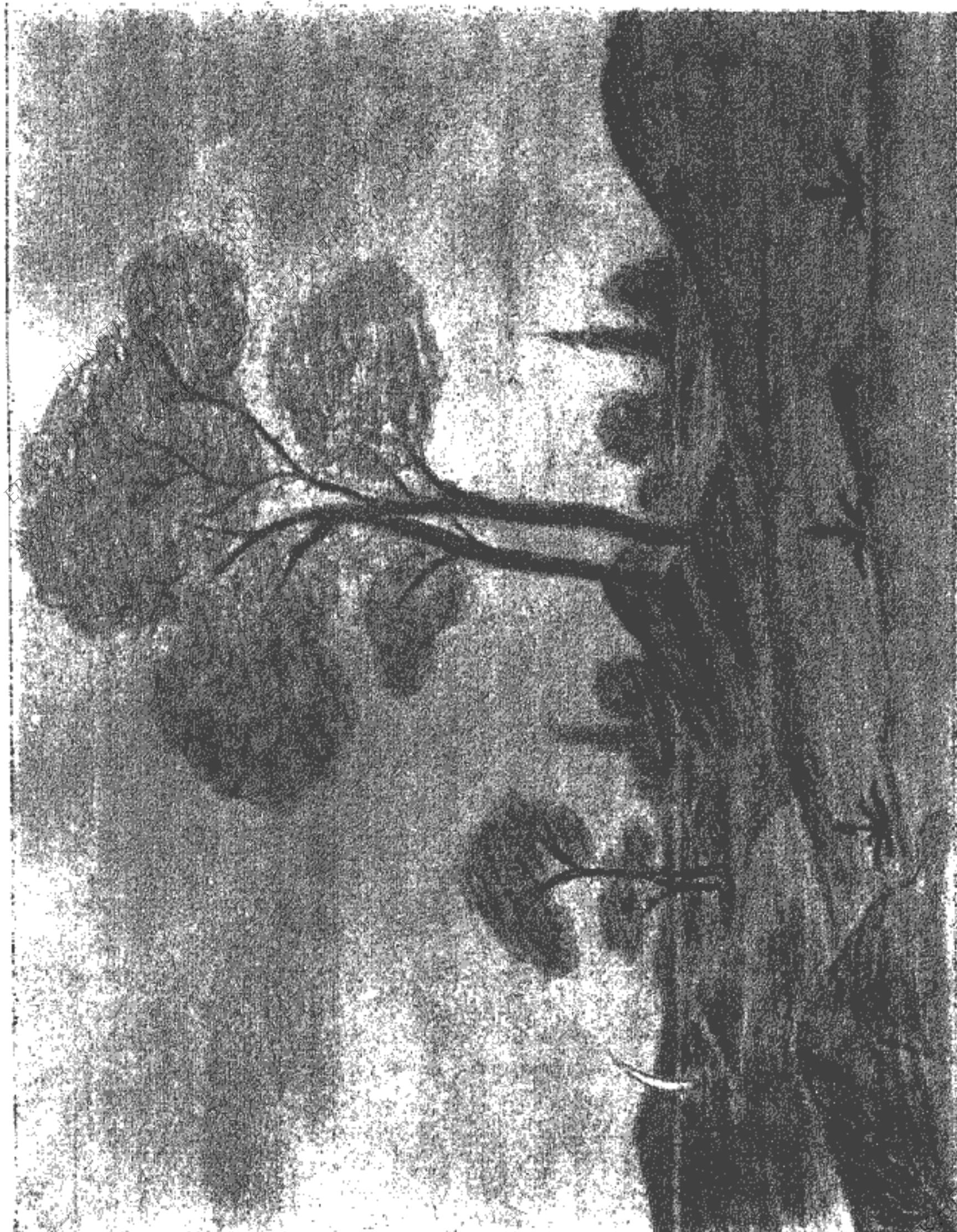
Ἡ ὑπαρξίας δύο εἰδῶν ὁπτικῆς ἀντιλήψεως, φωτὸς σκιδᾶς σκότους, καὶ χρωμάτων, συνεδέθη μὲ τὴν ὑπαρξιν εἰς τὰς ἀπολήξεις τοῦ ὁπτικοῦ νεύρου· ἐν τῷ ἀμφιβληστροειδεῖ δύο εἰδῶν σωματιδῶν, τῶν οαρδίων, γεννώντων τὴν πρώτην καὶ τῶν κωνύμων γεννώντων τὴν δευτέραν. Ὑπὲρ τῆς γνώμης ταύτης συνηγορεῖ καὶ τὸ φαινόμενον τῆς ἀχρωματοψίας.

Ἀχρωματοψία εἶναι μία ἔμφυτος ἀνωμαλία τῆς δράσεως δυναμένη εἰς τοὺς ἄνδρας νὰ φθάσῃ μέχρι 3%, δπότε οὗτοι δὲν βλέπουν τὰ χρώματα κανονικῶς. Συχνοτέρα εἶναι ἡ ἀνερυθροψία (Daltonismus, ἐκ τοῦ πρώτου παρατηρήσαντος τὸ φαινόμενον ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ του διασήμου χημικοῦ Dalton). Κατ' αὐτὴν τὰ ἄτομα βλέπουν μόνον τὸ κίτρινον καὶ τὸ κυανοῦν κανονικῶς, ἐνῷ τὸ ἔρυθρον καὶ τὸ πράσινον τὰ ἐναλλάσσουν. (Παράβ. τὰς εἰκόν. 3, 4).

Σπανιωτέρα εἶναι ἡ ἀκνωματοψία, καθ' ᾧ τὰ ἄτομα βλέπουν κανο-

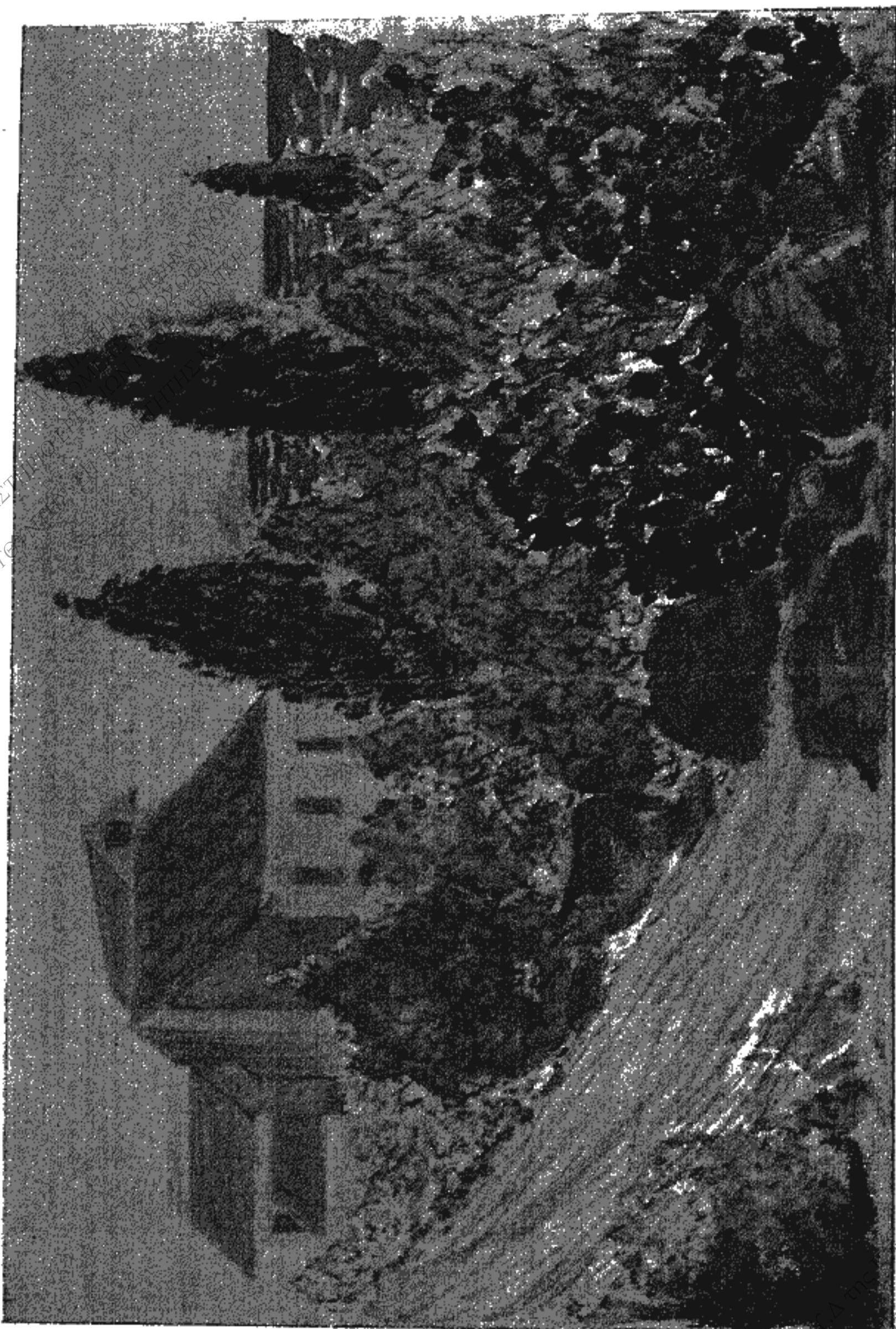
1. Τὸ Mikton $\mu = 0,001$ mm. Τὸ Millimikron $\mu\mu = 0,001 \mu = 0,000001$ mm.

Πλιαξ III. Αχρωματοψία

Εἰκ. 3. — Σχέδιον ξλληπνος ἐφῆβου ἔχοντος σχρωματοψίαν
(Χαρακτηριστεῖται εἶναι ἡ ξυλλαγὴ τῷ πλειότερῳ μερὶ τῶν διευθετῶν καὶ τοῦ ἀδάφους.)

Πίναξ IV. Άχρωματοψία

Εἰκ. 4.—Μαθητικὸν σχέδιον τοῦ αὐτοῦ ἐφίβου

νικώς τὸ ἔρυθρὸν καὶ τὸ πράσινον, ἐναλλάσσουν δὲ τὸ κυανόν καὶ τὸ κίτρινον. "Ετι σπανιωτέρα εἰναι ἡ κατηγορία τῶν ἔχοντων χρωματούφλωσιν καὶ οὐδὲν χρῶμα βλεπόντων. Οἱ πάσχοντες ἐξ ἀχρωματοψίας εἰναι ἀκατάλληλοι διὰ πολλὰ ἐπαγγέλματα.

"Η διακρίβωσις τῆς ἀρτιότητος τῆς χρωματικῆς ἀντιλήψεως ἐπιτελεῖται δι' εἰδικῶν πινάκων μὲν ἔγχρωμα στίγματα. (Παράβ. τὰς εἰκ. 5 - 8). "Η ἀδυναμίας περὶ τὴν ἀντίληψιν τῶν χρωμάτων δὲν θίγει ἄλλας ἴκανοτητας τῆς ἀντιλήψεως συνθετωτέρας, δπως εἰναι ἡ ἀντίληψις καὶ ἔκφρασις μορφῶν. Τοῦτο φαίνεται χαρακτηριστικῶς εἰς τὰς εἰκόνας 3 - 4.

3. Ἡ ἀντίληψις τῶν διαστάσεων τοῦ χώρου. "Η ἀντίληψις τοῦ χώρου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ σχέσεων διεξάγεται διὰ τῆς δράσεως. Περιλαμβάνει ἀντίληψιν σημείων σαφῶς διακρινομένων, ἀποστάσεως, διευθύνσεως, ἐπιφανείας, μεγέθους, βάθους, θέσεως ἐν τῷ χώρῳ. "Η ἀντίληψις σημείου γεννᾶται διὰ τῆς προσηλώσεως τοῦ βλέμματος εἰς τὴν κατὰ τὸ δυνατὸν ἐλαχίστην ἔκτασιν χώρου, διστε νὰ γεννηθῇ αἴσθημα διπτικόν, ποικίλλουσα ἀναλόγως τῆς διξιωπίας τῶν προσώπων. "Η ἀντίληψις δύο σημείων, ἀπεχόντων ἐλάχιστα, ως κεχωρισμένων ἀποτελεῖ τὴν ἀφετηρίαν τῶν ἄλλων ἀντιλήψεων τοῦ χώρου. "Η διξιωπία προσδιορίζεται ἐκ τοῦ εἶδους τοῦ φωτισμοῦ τῶν σημείων, ως καὶ τοῦ χρώματος τῆς ἐπιφανείας ἐπὶ τῆς διποίας εύρισκονται.

"Η ἀντίληψις ἀποστάσεως ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ βαθμοῦ φωτισμοῦ. Οἱ ζωγράφοι γνωρίζουν, δτι ἀντικείμενα τὰ δποῖα θέλουν νὰ ἐμφανίσουν ως πλησίον, πρέπει νὰ εἰναι μὲν ζωηρὸν φῶς, ἐνῷ τὰ μακρὰν μὲν θαμβόν. "Εκεῖθεν καὶ ἡ ἀπόστασις εἰς τὰ δρη φαίνεται μικροτέρα. "Ωσαντως τὰ ἐνδιάμεσα ἀντικείμενα, δσον περισσότερα εἰναι, τόσον μεγαλυτέραν ἐμφανίζουν τὴν ἀπόστασιν.

"Η ἀντίληψις ἐπιφανείας δὲν γεννᾶται δι' ἀθροίσεως τῶν ἔρεθισμῶν τῶν προερχομένων ἐκ τοῦ δλου πλήθους τῶν σημείων τῆς, ἀλλ' εἰναι τι συνολικὸν καὶ ἅμεσον. "Αλλωστε αὐτῇ αὗτῃ ἡ ἀντίληψις σημείου εἰναι δημιούργημα τῆς ἀναλυτικῆς ἐπεξεργασίας τῶν βιωμάτων μας καὶ οὐχὶ τι τὸ ψυχολογικῶς δεδομένον.

"Η ἀντίληψις τοῦ μεγέθους εἰναι ἐπίσης ἅμεσος καὶ ἔμφυτος. "Ἐὰν ἔχω δύο εύθειας, ἡ δύο ἐπιφανείας, ἡ δύο χώρους ἀνίσους, μὲ τὸ πρῶτον βλέμμα ἀντιλαμβάνομαι τὴν διαφοράν. "Υπάρχει βεβαίως ἐν ἐλάχιστον δριον διακρίσεως. Ἐπίσης προκειμένου περὶ χώρου σπουδαίον ρόλον εἰς τὴν ἐκτίμησιν τοῦ μεγέθους του παίζει τὸ γεγονός, ἐὰν εἰναι κενὸς ἡ πλήρης ἀντικείμενων.

"Η ἀντίληψις τῆς θέσεως ἐν τῷ χώρῳ καθορίζεται ἀπὸ τὴν ἀντί-

ληψιν τῶν παρακειμένων πραγμάτων, ὡς καὶ ἀπὸ τὴν ἀντίληψιν τῆς ἀποστάσεως. Τὸ σύνολον τῶν παρατιθεμένων γίνεται ἀντιληπτὸν ὡς βάθος. Τὴν ἀντίληψιν τοῦ τελευταίου τούτου καθιστῶσι δυνατήν προσέτι αἴ μεν καὶ κινήσεις τῶν διφθαλμῶν, ὡς καὶ ἡ διόφθαλμος δρασις. 'Ἐκάστη δρωμένη πλευρὰ πραγμάτων παρ' ἐκάστου τῶν διφθαλμῶν ἔχει ἄλλον φωτισμὸν καὶ οὗτο παρέχει ἄλλην ἐντύπωσιν. Τὸ φαινόμενον τῆς παραλλάξεως, τὸ στερεοσκόπιον καὶ ὁ κινηματογράφος τῶν τριῶν διαστάσεων διεσάφησαν τὸ πρᾶγμα.

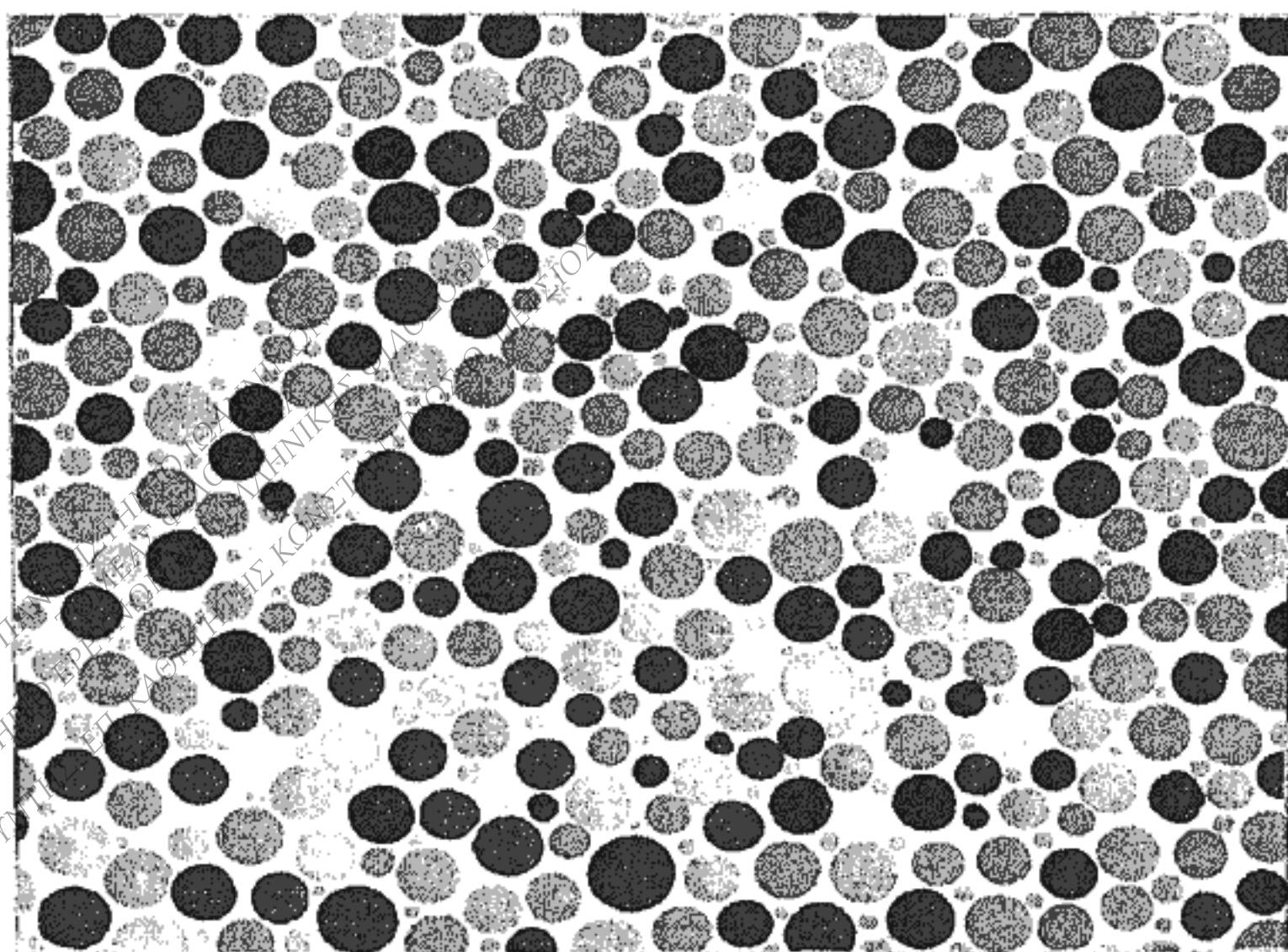
Εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ χώρου προστίθενται καὶ ἀντιλήψεις γεννώμεναι διὰ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων πλὴν τῆς δράσεως. 'Ἡ ἀφῇ ίδιαιτέρως μᾶς πληροφορεῖ περὶ τοῦ ἀριθμοῦ, τῆς θέσεως, τοῦ μεγέθους καὶ τῆς μορφῆς τῶν πραγμάτων. 'Ἐπίσης τὸ δριόν διακρίσεως δύο σημείων χώρου διὰ τῆς ἀφῆς ποικίλλει εἰς τὰ διάφορα μέρη τοῦ σώματος. Τοῦτο εἰς τὴν κορυφὴν τῆς γλώσσης εἶναι 1 χιλιοστόμετρον, εἰς τὸ ἄκρον τῶν δακτύλων 2, εἰς τὰ χειλη 4, εἰς τὸ κέντρον τῆς παλάμης 8, εἰς τὴν πάρειάν 15, εἰς τοὺς κροτάφους 22, εἰς τὸ διπλισθιόν τῆς κεφαλῆς 27, εἰς τὸν αὐχένα 54, εἰς τὸ κέντρον τῆς ράχεως 67, ἐξ οὗ καὶ ἡ ἄρσις βαρῶν εἶναι ἐκεῖ διλιγότερον δχληρά.

Εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ χώρου συμβάλλει καὶ ἡ ἀκοή. "Ἐκαστος ἥχος γίνεται ἀντιληπτός, διτι ἔρχεται ἀπὸ ώρισμένην ἀπόστασιν καὶ διεύθυνσιν. Τὴν σημασίαν τῆς συμβολῆς της βλέπομεν εἰς τοὺς τυφλούς, οἵ διποῖοι προσανατολίζονται διὰ τῶν ἥχων.

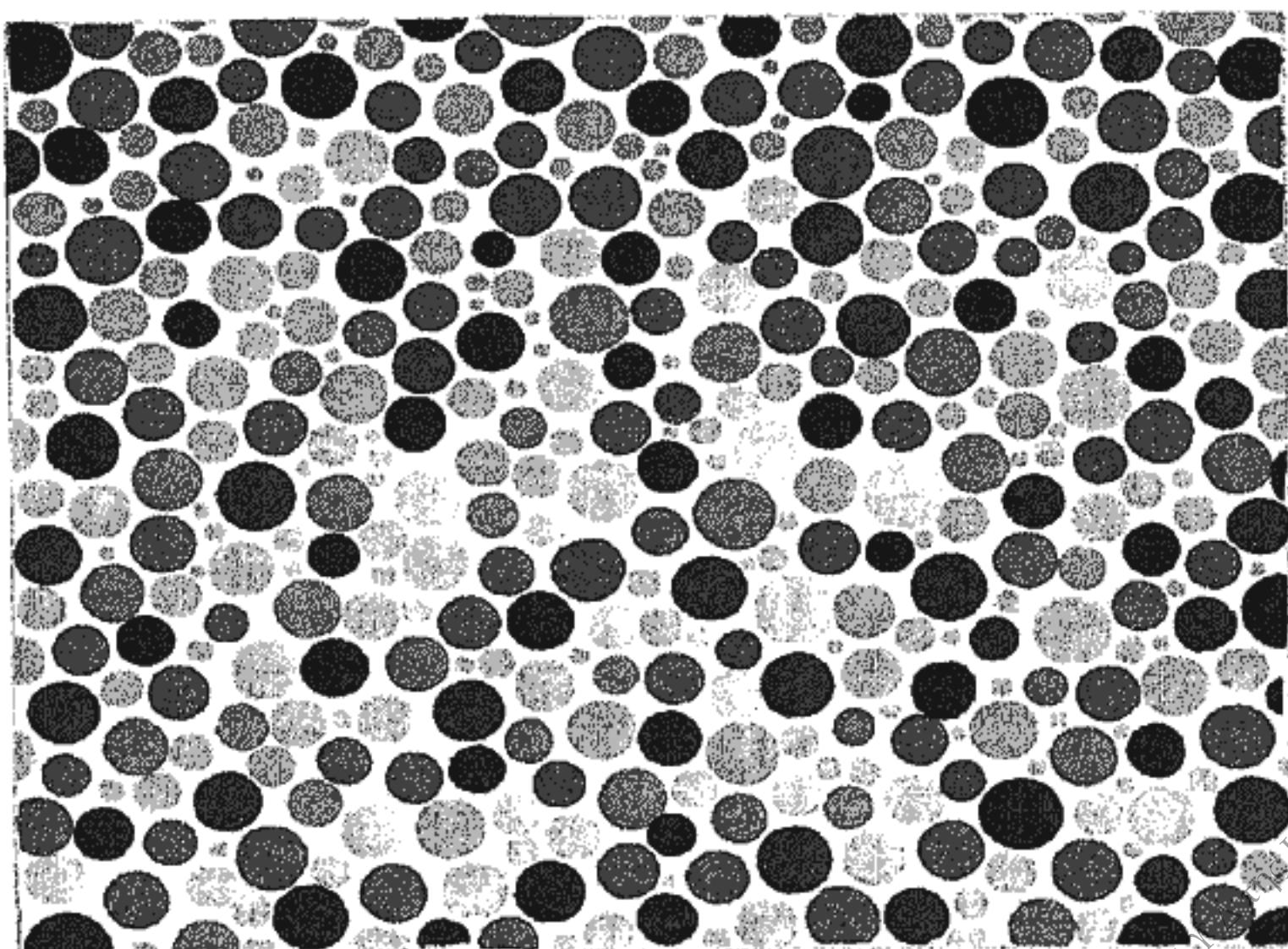
4. Ἡ ἀντίληψις τῶν μօρφῶν. 'Ἡ ψυχική μᾶς δργάνωσις ἐμφανίζει ίδιαιτέραν γνῶσιν μορφῶν. Τοῦτο βλέπομεν ἥδη εἰς τὰ ζῶα, ὅτινα ἔχουσιν ἀμεσον ἀντίληψιν τῆς μορφῆς τοῦ ὅμοειδοῦς των, τοῦ ἔχθροῦ, τοῦ θηράματος, τῆς φωλεᾶς, τοῦ οἰκολογικοῦ των περιβάλλοντος. 'Ο ἀνθρωπος δλα δσα ἀντιλαμβάνεται, τὰ νοεῖ μορφολογικῶς. 'Ο ἀνθρωπομορφισμὸς εἶναι δ βασικὸς τρόπος βιώσεως καὶ ἐκφράσεως τῶν ἐντυπώσεων μᾶς. "Ἐχομεν ἐν sensorium formae.

'Ἀντίληψιν μορφῶν ἔχομεν τόσον διὰ τῆς δράσεως, δσον καὶ διὰ τῆς ἀκοῆς καὶ τῆς ἀφῆς. Μία μελωδία ἔχει μορφὴν συνολικήν, ἔχει μίαν ἀρχιτεκτονικήν. Δύναμαι νὰ τὴν μεταφέρω εἰς ἄλλην κλίμακα καὶ νὰ διατηρηθῇ ἀμετάβλητος. Διὰ τῆς ἀφῆς οἱ τυφλοὶ λαμβάνουν γνῶσιν πραγμάτων καὶ προσώπων. Διὰ τῆς δράσεως δμως κατ' ἔξοχὴν πᾶσα ἐντύπωσίς μᾶς τείνει νὰ ἐρμηνευθῇ ὡς μορφή, εἴτε περὶ μιᾶς κηλίδος πρόκειται, εἴτε περὶ ἐνὸς ἀνοιγματος, εἴτε περὶ ἐνὸς νέφους, εἴτε περὶ μιᾶς σκιᾶς, εἴτε περὶ μιᾶς πτυχώσεως τοῦ ἑδάφους. Τὸ εἶδος τῆς μορφῆς τὸ παρέχει ἐκάστοτε τὸ νόημα, τὸ διποῖον ἐμβάλλω εἰς τὰ ἔξωτερικά στοιχεῖα. Δι' ὃ ἀπὸ τὰ αὐτὰ στοιχεῖα δύναμαι νὰ γεννῶ διλας μορφᾶς ἐμβάλλων ἐκάστοτε ἄλλο νόημα.

Πίναξ V. "ΕΛΕΥΧΟΣ ΆΥΤΙΛΗΨΕΩΣ ΧΡΩΜΑΤΩΝ

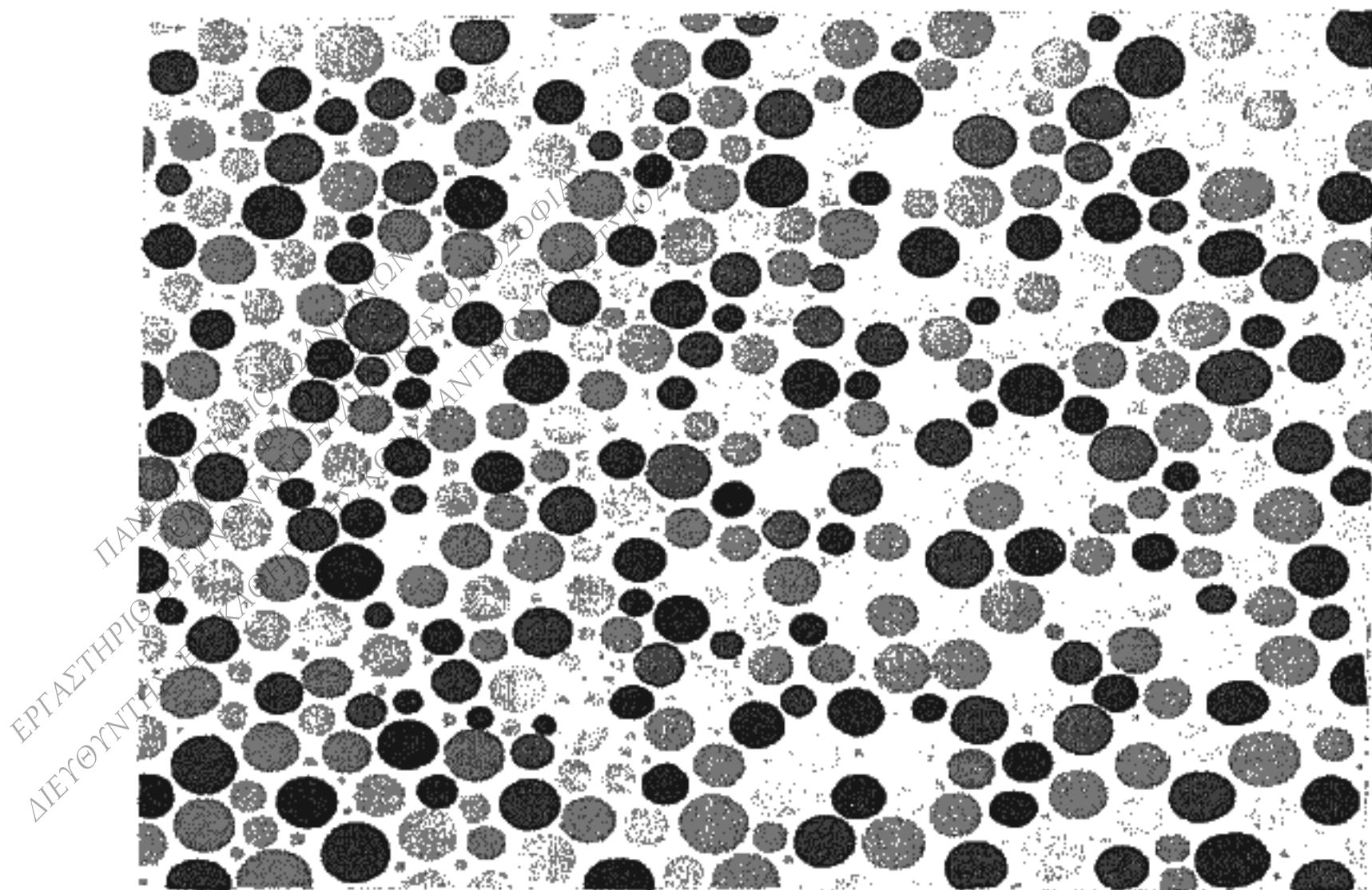
Εικ. 5. — Ψευδοίσοχρωματικός πίναξ κατά Stilling

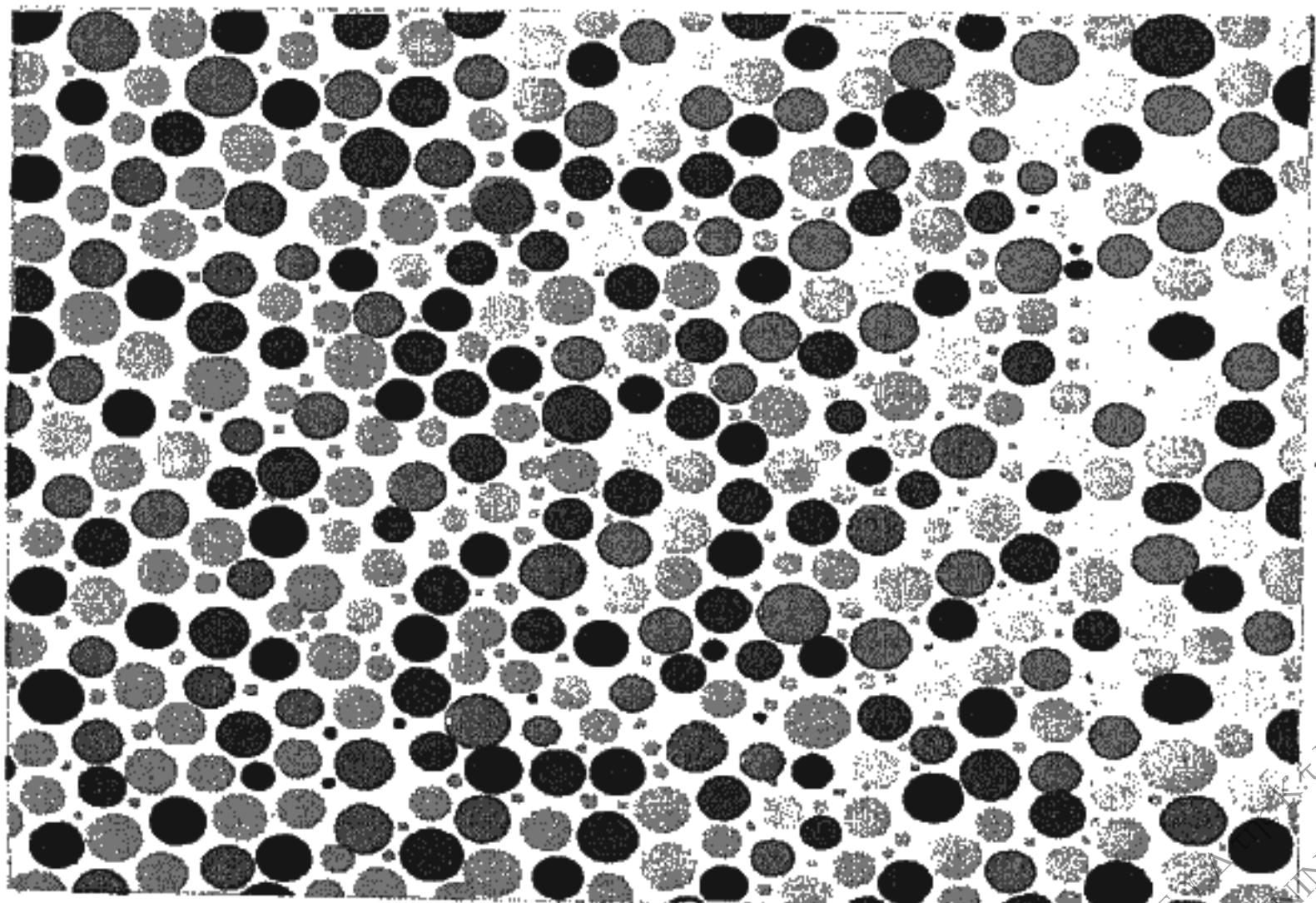
Εικ. 6. — Όμοιως

Ε.Π.Δ. ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006
ΙΩΑΝΝΙΝΑ Κ.Π.

Πίναξ VI. Έλεγχος αντιλήψεως χρωμάτων

Εικ. 7. — Ψευδοίσσοχρωματικός πίναξ κατά Stilling

Εικ. 8. — Όμοιωσ

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΠΤΟΖΩΔΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΗΣ ΕΔΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

‘Η μορφὴ δὲν γίνεται ἀντιληπτὴ ὡς ἀθροισμα σημείων, ἐπιφανειῶν, μεγεθῶν καὶ χρωμάτων, ἀλλ’ ὡς ἐνιαῖον δλον ὑπερκείμενον τούτων. Ἐχω ἀντίληψιν τῆς αὐτῆς μορφῆς εἴτε εἰς μίαν μικρογραφίαν εἴτε εἰς θένα πίνακα, καίτοι τὰ ποσοτικὰ στοιχεῖα καὶ τὰ ἔκειθεν ἔρεθισματα εἶναι ἕκαστοτε ἄλλα.

Πόσον μορφολογική εἶναι ἡ ἀντίληψίς μας, μαρτυροῦσι τὰ πλεῖστα τῶν ἐπωνύμων τῶν ἀνθρώπων. Ἐπίσης οἱ παῖδες εἰς τὰ χωρία, οἱ νεοσύλλεκτοι εἰς τὸν στρατὸν καὶ οἱ ζωντες πρωτογονώτεραν ζωὴν αὐτομάτως δίθουν ἀμοιβαίως παρωνύμια ἐκ τῆς μορφῆς. Ταῦτα δὲν εἶναι γεννήματα τοῦ φιλοπαίγμονος τῆς νεαρᾶς ἡλικίας, ἀλλὰ τῆς ἐντάσεως τῆς μορφολογικῆς ἀντίληψεως.

Τὸ θέμα τῆς μορφῆς διεφώτισεν ἐκ πλειστων πλευρῶν ἡ Μορφολογικὴ Ψυχολογία καταδείξασα πῶς αἱ ἀντίληψεις μας περὶ τῶν πραγμάτων καὶ τῶν κινήσεων εἶναι ωργανωμέναι κατὰ συστήματα μορφικά, εἰς ἀ τὰ μέρη εἶναι ἀλληλέγγυα καὶ τὸ δλον εἶναι τι πλέον τοῦ ἀθροίσματος τῶν μερῶν. Οἱ ἐξ αὐτῶν σχηματισμοὶ δύνανται νὰ εἶναι μορφαὶ μετενεῖς, δταν ἡ ἀλληλεξάρτησις τῶν μερῶν εἶναι μετρία, μορφαὶ ισχυραὶ, δταν εἶναι ισχυρά, καὶ μορφαὶ προνομιούχοι, δταν μορφικοὶ τινες σχηματισμοὶ ἀποδίδωνται αὐτομάτως καὶ εύκόλως εἰς πᾶσαν συνύπαρξιν μερῶν, ἥτις παρομοιάζει πρὸς αὐτοὺς ἔστω καὶ ἐπ’ δλίγον. Ἡ σφαιρικὴ μορφὴ εἰς τὰ πράγματα τῆς φύσεως, ὡς καὶ ἡ μορφὴ τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς κατασκευάς μας εἶναι συνεχῶς προνομιούχοι.

5. Ἡ ἀντίληψις κινήσεως, διαρκείας, ζωῆς. Στατικότης δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν φύσιν, ἀλλὰ τὸ πᾶν ἐν αὐτῇ εἶναι ἐνέργεια. Ἡ ἀντίληψίς μας πληροφορεῖ περὶ πάσης κινήσεως καὶ ἀλλαγῆς ἐν τῇ φύσει. Αἱ ἀλλαγαὶ δνομάζονται φαινόμενα. Ἐκαστον τούτων τὸ ἀντιλαμβανόμενα δὲ τι διακεκριμένον, ἀλλὰ καὶ ὡς συναπτόμενον μετ’ ἄλλων. Ἡ ἔννοια τῆς ἀλλαγῆς γίνεται ἀντιληπτὴ ἀκαταπαύστως τόσον εἰς τὰ ὀφελοῦντα ἢ βλάπτοντα ἡμῖν πράγματα, δσον καὶ εἰς ἔκεινα ἀτινα ἀποτελοῦν ἀντικείμενον γνωστικοῦ μόνον ἐνδιαφέροντος.

Ἡ καταγραφὴ τῶν φαινομένων τῆς τελευταίας κατηγορίας ἐπιζητεῖται, ἵνα γνωσθοῦν τὰ πράγματα καθ’ ἐσυτά. Ἐπιζητεῖται δπως καταγράφωνται σειραὶ εἰκόνων εἰς θένα σκοτεινὸν θάλαμον, καθ’ δν τρόπον ἀπεικονίζονται, μὲ καθορισμὸν τῶν ποσοτικῶν αὐξομειώσεων καὶ τῆς ἐν χώρῳ ἀλλαγῆς θέσεως. Τοῦτο δμως εἶναι ἐν στάδιον γνώσεως ἐπιγενές, ὑπερβαῖνον τὸ τῆς ἀντίληψεως. Ἡ δμεσος ἀντίληψίς πλὴν τοῦ φαινομένου, ὡς ποσότητος καὶ κινήσεως, συνορᾷ καὶ τὴν σύνδεσίν του μετ’ ἄλλων. Αὕτη τὴν σύνδεσιν τὴν νοεῖ ὡς προσ-

διοριστικήν, ώς αἰτίαν ἡ ἀποτέλεσμα. Ἐπαπροσθέτει δηλαδὴ ἡ γνωστικάς μας ἔσωθεν κατηγορικά στοιχεῖα, μὴ δρατὰ εἰς τὴν φωτογραφικήν ἀποτύπωσιν.

‘Η ἀντίληψις ὅντων ἐμβίων δμοῦ μὲ τὴν μορφὴν καὶ τὴν κίνησιν ἔχει συνακόλουθα ἔτι πλείονα κατηγορικά στοιχεῖα, προστιθέμενα παρὰ τοῦ γνωρίζοντος προσώπου. Εἶναι ἡ ἀντίληψις σκοπῶν εἰς τὰς δράσεις, ὡς τι συνεχῶς δεδομένον.’ Επίσης ἡ ἀντίληψις ψυχικῶν καταστάσεων καὶ διαθέσεων γίνεται διὰ προβολῆς ἄλλων στοιχείων εἰς τὰς ἑκφραστικάς κινήσεις τῶν ἐμβίων ὅντων. ‘Ἐνταῦθα γίνεται ἄμεσος γνῶσις ζωῆς, δι’ ἀναπαραστάσεως τῆς δμοίας καταστάσεως ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ γνωρίζοντος. Τὸ εἶδος τοῦτο ἀντιλήψεως δὲν εἶναι πλέον φωτογραφική ἀποτύπωσις, ἀλλὰ μία ψυχικὴ μετάθεσις εἰς τὴν ξένην κατάστασιν.

‘Η τελευταία αὕτη μορφὴ ἀντιλήψεως κινητοποιεῖ ἄλλα βαθύτερα αἰσθητήρια ψυχικά, ὑπὲρ τὰ σωματικὰ τῆς δράσεως καὶ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων. Ἐκεῖθεν καὶ ἡ παρουσίασις τοῦ αὐτοῦ πράγματος εἰς διάφορα πρόσωπα γεννᾷ ἄλλην ἀντίληψιν, ἀναλόγως τῶν στοιχείων διὰ τῶν δποίων ἐμπλουτίζει δ ἀντιλαμβανόμενος τὰ πρὸ αὐτοῦ ἔκτυλισσόμενα.’ Η παλαιὰ ρῆσις, δτὶ « νοῦς δρᾷ καὶ νοῦς ἀκούει » ἐπιμαρτυρεῖται ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ζωῆς.

‘Η ψυχολογική ἔρευνα μόλις τώρα προχωρεῖ εἰς τὴν μορφὴν ταῦτην ἔρευνης, ἀντιληφθεῖσα δτὶ ἡ ψυχολογικὴ μέθοδος μόνη δὲν ἀρκεῖ πρὸς διασάφησιν τῶν βαθυτέρων τούτων βαθμίδων γνώσεως.

Β'. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΑΝΤΙΛΗΨΕΩΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΨΥΧΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

‘Η ἀντίληψις εἶναι ἡ συνδέουσα ἡμᾶς μὲ τὸν κόσμον. ’Έχομεν τὰς τάσεις καὶ λειτουργίας μας πρὸς γνῶσιν, ἀλλ’ αὔται ζωογονοῦνται καὶ τρέφονται διὰ τῆς ἐπαφῆς, μετὰ τῶν πραγμάτων καὶ φαινομένων.’ Εὰν δ ἀνθρωπος ἔμενεν ἀποκεκλεισμένος ἐκ πάσης ἀντιλήψεως, ἡ ψυχὴ του θὰ ἦτο κενή, θὰ ἔμενεν εἰς λήθαργον. Οὐ μόνον δυώς τοῦτο δὲν συμβαίνει, ἀλλὰ καὶ ἡ στροφὴ τοῦ ὑποκειμένου πρὸς τὸν κόσμον εἶναι ισχυροτάτη. Δὲν μᾶς προσβάλλουν ἀπλῶς οἱ ἔξωθεν ἔρεθισμοί, ἀλλ’ ἡμεῖς τοὺς ἀναζητοῦμεν. ’Οταν δὲν ἴκανοποιήται ἡ τάσις αὕτη, ὑποφέρομεν. Μᾶς καταλαμβάνει πλῆξις καὶ στενοχωρία, δυναμένη νὰ λάβῃ τὸν χαρακτῆρα βασανισμοῦ. ’Εγένοντο σχετικά πειράματα διὰ τοῦ ἀποκληθέντος « θαλάμου τῆς ἔξουθενώσεως », δπου ἐν πρόσωπον τοποθετεῖται εἰς ἐν δωμάτιον κενὸν

1. Παράβ. Σπετσιέρη Κ., Τὰ Εἶδη τῆς γνώσεως, Θεσσαλονίκη 1949, σ. 89.

κατὰ τὰ δὲ πλὴν μιᾶς κλίνης, μὲ πλήρη ἡχητικὴν μόνωσιν καὶ σκότος. Τὸ πρόσωπον τοποθετεῖται ἐπὶ τῆς κλίνης ἐνδεδυμένον, μὲ τὰς χεῖρας του εἰς θήκας, ώστε νὰ μὴ τοῦ γεννῶνται αἰσθήματα ἀφῆς. Εἰς τοὺς διφθαλμούς του ἐπίσης φορεῖ συνεχῶς μέλαινας ὄάλους. Τὰ ὑποκείμενα τοῦ πειράματος καίτοι ἐπληρώνοντο, ἐξήρχοντο μετὰ 24 ὥρας εἰς κατάστασιν ἀπελπισίας καὶ ἔξουθενώσεως, διότι τοὺς ἔλειπεν ἡ τροφικὴ ἐνέργεια τῶν ἔξωθεν ἐντυπώσεων ἐπὶ τῶν λειτουργιῶν τῶν.

‘Η γένεσις ἀντιλήψεως λαμβάνει χώραν ἀφ’ ἐνὸς μὲν ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τῶν ἐρεθισμάτων ἐφ’ ἡμῖν, ἀφ’ ἐτέρου δὲ ἐκ τῆς γνωστικῆς μας ὀργανώσεως, τῆς δικοίας πρώτης καὶ στοιχειώδης βαθμίς εἶναι ἡ εἰδίκευσις τῶν αἰσθητηρίων. Κατ’ αὐτὴν τὸ αὐτὸν ἐρέθισμα εἰς διάφορα αἰσθητήρια προκαλεῖ διάφορα αἰσθήματα, διάφορα δὲ ἐρεθισμάτα, δρῶντα ἐπὶ τὸ αὐτὸν αἰσθητήριον, παράγουν τὸ αὐτὸν εἶδος αἰσθημάτων.

“Ανευ ἐντυπώσεων ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ εἶναι κενή, ἀλλὰ καὶ αἱ ἔξωθεν ἐντυπώσεις ἀνευ τῆς εἰς αὐτὰς προσθήκης τοῦ ψυχικοῦ στοχείου θὰ ἥσαν τυφλαῖ. Οἱ ἡλίθιοι ἔχουν κανονικὰ αἰσθητήρια καὶ δέχονται τοὺς ἔξωθεν ἐρεθισμούς. Δὲν ἔχουν δὲν τὴν ἐσωτερικὴν ἴκανότητα ψυχικῆς ἐπεξεργασίας τῶν, δεδομένων τούτων.

Οὐ μόνον μορφοποιοῦνται αἱ ἐξ ἐκάστης αἰσθήσεως ἐντυπώσεις, ἀλλὰ καὶ αἱ αἰσθήσεις ἐν συνδλῷ δὲν χωρίζονται τελείως μεταξύ τῶν, ως μαρτυρεῖ τὸ φαινόμενον τῆς συναισθησίας. “Ηχοι γεννοῦν παράστασιν φωτεινότητος, ἢ χρωματικότητος, ἐλαφρότητος ἢ βαρύτητος χρώματα νοοῦνται ως ἔχοντα ἀπαλότητα ἢ σκληρότητα τὸ ἐν τῇ ἀφῇ λεῖον νοεῖται ως φωτεινόν, τὸ δὲ τραχύ ως σκοτεινόν. “Έχομεν ἀκόμη ψυχρά καὶ θερμά χρώματα, διπλῶς ἔχομεν πικρούς λόγους καὶ σκληρότητα ἢ τρυφερότητα συμπεριφορᾶς.

‘Η ἀντιληψις δὲν ἐνεργοποιεῖ μόνον τὰς αἰσθήσεις, ἀλλὰ παρέχει καὶ ὄλικόν, τὸ δικοῖον θὰ χρησιμοποιηθῆ, ἵνα οἰκοδομήσουν ἐπ’ αὐτοῦ δὲ πλλαὶ δινώτεραι ψυχικαὶ λειτουργίαι, ως θὰ ἔδωμεν κατωτέρω.

II. ΑΙ ΕΙΚΟΝΕΣ ΕΝ ΤΗ ΨΥΧΗ

A'. ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΕΙΔΗ ΨΥΧΙΚΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ

Πᾶν δοτεῖ ὑπέπεσεν εἰς τὰς αἰσθήσεις μας παραμένει εἰς τὴν ψυχήν μας ως εἰκόνη, ως «φάντασμα» κατὰ τὴν ἐκφρασιν τοῦ Πλάτωνος καὶ μετὰ τὴν παθσιν τοῦ ἐρεθισμοῦ. “Ηδη εἰς τὰ ζῶα ὑπάρχουν ἐνστικτώδεις εἰκόνες, αἵτινες καθοδηγοῦν τὴν ζωήν των. Πλὴν